

Anmeldelse.

Dr. Claudius Wilkens, Liv — Nydelse — Arbejde. Et samfundsfilosofisk Skrift. I—III. 1873—76. Otto B. Wroblewskys Forlag.

Hvem der indrømmer, at «politisk Økonomi» ikke er «Social-Videnskab», maa billige, at Dr. Wilkens opponerer mod, «at en Mængde Dyrkere af en Videnskab eller rettere et Videnskabsanlæg, der er Hjælpemiddel for den sociale Videnskab, nemlig den politiske Økonomi . . . uden videre behandler denne som Social-Videnskab.» Forsaavidt den Adskillelse, der gjøres mellem politisk Økonomi og økonomisk Politik, Nationaløkonomi og Nationalekonomik, i Praxis kun benyttes som «et Skalkeskjul for den politiske Økonomis uberettigede Fungeren som Social-Videnskab», maa man endvidere billige Oppositionen mod et saadant Misbrug. Maaske bruger Forf. lidt vel stærke Udtryk; men sikkert er det dog, at Indførelsen af Ordet «Nationaløkonomik» ikke har været af betydeligt praktisk Værd, og at mange økonomiske Forfattere have undladt at afgrænse deres Undersøgelsesomraade tilbørligt. Hvad den politiske Økonomis Fader angaar, saa bør der dog mindes om, at han i alt Fald ikke gjorde sig skyldig i den Vildfarelse at betragte den politiske Økonomi som Social-Videnskab: Adam Smith skal ganske vist have næret et Ønske om engang i Tiden at kunne give en Fremstilling af hele den sociale Videnskab; men han mente ikke, at hans «Wealth of Nations» indeholdt en saadan Fremstilling, men indrømmede tværtimod, at den kun var en meget lille Del af det store Værk.

Anmeldelse.

Dr. Claudius Wilkens, Liv — Nydelse — Arbejde. Et samfundsfilosofisk Skrift. I—III. 1873—76. Otto B. Wroblewskys Forlag.

Hvem der indrømmer, at «politisk Økonomi» ikke er «Social-Videnskab», maa billige, at Dr. Wilkens opponerer mod, «at en Mængde Dyrkere af en Videnskab eller rettere et Videnskabsanlæg, der er Hjælpemiddel for den sociale Videnskab, nemlig den politiske Økonomi . . . uden videre behandler denne som Social-Videnskab.» Forsaavidt den Adskillelse, der gjøres mellem politisk Økonomi og økonomisk Politik, Nationaløkonomi og Nationalekonomik, i Praxis kun benyttes som «et Skalkeskjul for den politiske Økonomis uberettigede Fungeren som Social-Videnskab», maa man endvidere billige Oppositionen mod et saadant Misbrug. Maaske bruger Forf. lidt vel stærke Udtryk; men sikkert er det dog, at Indførelsen af Ordet «Nationaløkonomik» ikke har været af betydeligt praktisk Værd, og at mange økonomiske Forfattere have undladt at afgrænse deres Undersøgelsesomraade tilbørligt. Hvad den politiske Økonomis Fader angaar, saa bør der dog mindes om, at han i alt Fald ikke gjorde sig skyldig i den Vildfarelse at betragte den politiske Økonomi som Social-Videnskab: Adam Smith skal ganske vist have næret et Ønske om engang i Tiden at kunne give en Fremstilling af hele den sociale Videnskab; men han mente ikke, at hans «Wealth of Nations» indeholdt en saadan Fremstilling, men indrømmede tværtimod, at den kun var en meget lille Del af det store Værk.

Der er i de senere Aar leveret endel mer eller mindre værdifulde socialvidenskabelige Bidrag; men det maa dog fremdeles siges: «Socialvidenskaben er endnu ikke skreven». Dr. W. tilføjer: «men den vil blive det!» Maaske. Dog neppe saa snart. Ingen anden Videnskab har haft saa mange Vanskeligheder at kæmpe med, som den sociale Videnskab vil have. De sociale Fænomener, der udgjøre dens Indhold, ere i allerhøjeste Grad vanskelige at iagttage, og selv om de lagdes til Rette for Forskeren, vilde denne hos sig selv, i sine Lidenskaber og Fordomme, og i sit hele ejendommelige Forhold til de Fænomener, der skulde være Gjenstand for hans Forsken, møde de største, maaske ligefrem uovervindelige Vanskeligheder. Selv om de sociologiske Data nogenlunde ordnedes, og selv om Forskeren ved Forstudier i den politiske Økonomi, Biologien, Psykologien og adskillige andre Videnskaber tilbørligt forberedede sig, er det dog tvivlsomt, om han vilde kunne magte Socialvidenskaben i dens Helhed. Ingen Forfatter har med større Talent eller paa en mere glimrende Maade end Herbert Spencer paavist de uhyre, baade objektive og subjektive, Vanskeligheder, Socialvidenskaben har at kæmpe med.

Til denne uskrevne Videnskab har Dr. W. villet levere «en foreløbig Indledning». Han gjentager og understreger et Par Gange, at hans Bog kun skal tjene som «foreløbig Indledning». Dette er jo meget forsigtigt, og Kritiken mister nogle Vaaben, som den maaske ellers vilde have benyttet sig af. Havde Forf. ligefrem betegnet sin Bog som «Indledning til Socialvidenskaben», kunde man maaske være faldet paa at sammenligne den med Herbert Spencers i alle Retninger udmærkede «Indledning til Socialvidenskaben». Nu antyder allerede det lille Ord «foreløbig», at en saadan Sammenligning er uberettiget, og endog en flygtig Betragtning af Værkets Indhold vil vise, at dette er af en hel anden Art end Spencers endnu uovertrufne Mesterværk.

Værket falder i 3 Dele. Første Del, «Liv», omhandler Menneskelivet i Almindelighed, Livet som Lyst og Livet som Ulyst (Optimisme og Pessimisme) og Livet som en Selvudviklingens Nydelse (Menneskelivet i dets historiske Udvikling).

Anden Del, «Nydelse», omhandler Sjælens og Følelsens Væsen, Nydelsens Hovedformer og Nydelsens Love. Tredje Del, «Arbejde», omhandler Nydelse og Arbejde, Kapital og Arbejde, og Samfundets Arbejde. I denne tredje Del kommer Forf. ind paa en stor Mængde økonomiske Spørgsmaal: Spørgsmaal om den økonomiske Harmoni eller Disharmoni, den fri Konkurrence, Socialismen og Kommunismen, Statshjælp og Selvhjælp, de forskjellige Associationsformer osv. osv. Den Opfattelse, han her gjør gjældende, er meget afvigende fra den orthodoxe: den bestaaende Samfundstilstand tiltaler ham ikke; den Bastiat'ske Lære vil han ikke have noget at gjøre med; at kalde den fri Konkurrence «Harmoniens System» finder han utilladeligt «humoristisk»; Manchestermændene ere «fordummede»; derimod have Socialisterne og Kommunisterne Ret i Meget, navnlig i Kritiken af det Bestaaende, omend det Haab, de foregjøgle os, er et «falsk Haab». Forf. vil ikke gaa med til de socialistiske og kommunistiske Experimenter, men misbilliger dog endnu stærkere det manchesterlige *laissez-faire*-System. Han hævder, at Staten har store Opgaver, navnlig i Retning af Omsorg for Arbejderens intellektuelle og fysiske Sundhed, men indrømmer, at den ifølge sit naturbestemte konservative Princip altid maa gaa noget langsomt frem i sine Reformer. — Saa meget til Antydning af, hvorhen Forf. stiler.

Saalænge Forf. holder sig paa det «Foreløbige» Omraade, har Kritiken ikke saamegen Opfordring til at udtale sig. Derfor kun Dette: Forf. har utvivlsomt læst Meget, og han har sikkert ogsaa Evne til at give det Læste en selvstændig Bearbejdelse; men vil han se nogen Frugt af sin Virksomhed, vil han gjøre bedst i at opgive sin nuværende, omend paa en vis Maade livlige, saa dog tillige utilbørligt kunstlede Fremstillingsform. I Haab om fremtidig at træffe mere Naturlighed hos Forf., imødese vi hans yderligere Bidrag til den hidtil saa stærkt forsømte Socialvidenskab.

A. P.